

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pólí. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 60 kr., za pol leta 1 fl. 80 kr., za četert leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 20 kr., za pol leta 2 fl. 10 kr., za četert leta 1 fl. 5 kr. nov. dn.

V Ljubljani v sredo 22. maja 1861.

Pomagaj si sam! *)

Poslednje leta so ustvarili učeni ljudje posebno znanost, ki se peča s preiskovanjem, kako narodu pomagati k premoženju. Znanost ta imenuje se narodno gospodarstvo (National-Oeconomie). Najbolj pa mika vsakega prijatelja národnega napredka tisti del te znanosti, kateri govori o združevanju (Association). Ko človek vidi, kaj se je v tem storilo poslednjih deset let, zaigra mu serce od veselja, viditi, kako veliko stopnjo je storilo človeštvo naprej v teh zadevah, in tolaži ga skušnja, da tisti silni razločki med bogatini in siromaki, ki so bili nekdanj, so se saj nekoliko poravnali. Najdalje v tem so jo pa prinesli Angleži.

Naš pregovor pravi: „pomagaj si sam, in pomagal ti bo Bog.“ Al mi si s to zlato resnico slabo služimo, marveč najraje čakamo križema rok pomoči od Boga. Ne vemo, ali imajo tudi Angleži ta pregovor v svojem jeziku ali ne; na vsako vižo pa poznajo to resnico in služijo jim dobro.

Službeni pruski štatistični časnik je oznanil mikavne reči o tem, kako se na Angležkem ljudje vzajemno podpirajo in si pomagajo z mnogoterimi družbami. Imajo takih družtev veliko; tako na priliko: društvo hranilnic ali šparkas (saving banks), grošične banke (penny banks), žiro-banke (morey-order-offices), milodarnic za podporo bolnih in neoskerbljenih (benefit friendly societies), družbe za delavce (trade unions) za podporo delavcov, ki so brez dela ali slabo plačani, družbe obertnikov (mechanics institutes), mnogo asekuracij in tako več.

Leta 1849 bilo je na Angležkem 607 hranilnic ali šparkas, v ktere je vložilo do poldrugi milijon ljudi svoj prihranek, in sicer vsega skupaj 440 milijonov gold. Največ je vloženih spod 240 gold.; je takih vložb blizu 900.000 v vrednosti od 51 milijonov goldinarjev; veliko je pa vložb od 240 do 600 gold., ktere znašajo blizu 100 milj. gold. Vse to je dokaz, da vse te hranilnice prav za prav bolj siromašnim ljudem služijo, in ker število vložb raste od leta do leta, je to sopet znamenje, da raste tudi premoženje ljudstva. Vsaki 14. Anglež ima naložene denarje v hranilnicah. Al ne sme se misliti, da ostalih 13 ljudi je samo siromašnih, zakaj mnogo jih je, katerim ni treba vlagati denarja v hranilnice in ki jih raji utikajo v mnogotere spekulacije. Je pa na Angležkem zatega voljo tudi sila veliko hranilnic; na vsakih 15.000 ljudi se šteje ena. Za Angleži so Saksonci, ki imajo največ denarja shranjenega v hranilnicah; vsak 18. človek ga ima kolikor toliko pri njih naloženega.

Grošične banke sprejemajo vsaki grošek na pohrano, in kadar komu naraste shranjeni znesek na 60 gold., ga dajo v hranilnico (šparkaso), ktere plačujejo od shranjenega denarja obresti (činže). Te banke so namenjene dninarjem (taberharjem); zato so odperle le zvečer, kadar jenjajo delavci delati. Kako marljivo spravljajo dninarji svoje grošiče v te banke, se vidi najbolje v mestu Birminghamu, kjer leži blizu 1 milijon gold. v grošični banki.

Milodarnih družtev je zelo veliko. Leta 1859 so štejele te družtva okoli 28.000 družbenikov, ki so prilagali vsako leto blizu 40 milijonov gold.; njih premoženje je znašalo do 120 milijonov gold. S tem dnarjem se podpirajo bolni in bolehní družbeniki, njih udove in otroci; njih družbeniki so večidel dninarji in siromašni rokodelci. Muogi bogati dobrotniki podpirajo tako koristne družtva.

Asekuracij je na Angležkem 120 z glavnico od 2500 milijonov gold. V teh asekuracijah zamore človek z vsakoletnim prineskom zavarovati sebi dohodke v starosti ali ženi in otrokom po svoji smrti prilično podporo. Kake 3 enake družtva imamo tudi mi v našem cesarstvu pod imenom „Anker“ itd.

Posojilnic, iz katerih najpremožniši rokodelci proti poroštvu na pósodo jemljejo potrebni dnar, je največ na Irskem, namreč 300, ki imajo okoli 7 milijonov gold. kapitala. — Tudi krajnska dežela ima v Ljubljani enako dobrotljivo posojilnico v podporo manj premožnih rokodelcov.

Zidavnih družtev ima Angležko 1200; te družtva pomagajo svojim družbenikom hiše zidati ali jih zidajo na spekulacijo. Te družtva delajo tako koristno, da marsikak bogatin uloží svoj dnar pri njih. Posamne take družtva imajo po 4000 družbenikov.

Tudi družtev, ki podpirajo delavce, ki nimajo službe, je na Angležkem veliko.

Ako soštejemo velike kapitale, s katerimi se podpirajo siromašnejši prebivavci na Angležkem, se moramo začuditi obilnosti pripomočkov, ki so namenjeni v podporo ljudstva; one zmanjšujejo ubožstvo in so podpora ljudem, da morejo živeti vkljub mašinam, ki jih bistroumni Angleži vsaki dan znajdujejo in jim zaslužek jemljejo. Te družtva so najboljša šola samopravlja (selfgovernment); v njih se deržavljaní urijo in učé, kako je treba si brez vlade pomagati z vzajemno pomočjo.

Vse to nam kaže, da smo mi deleč zaostali za Angleži; mi se le terdovratno deržimo starega kopita, starih navad. Čeravno vidimo, da so stroški naši čedalje večji in da čedalje več potrebujemo za vsakdanje življenje, vendar ostajamo zmiraj pri tem kakor je nekdanj bilo, nemisleč, da se časi spreminjajo in da tudi mi svoje ravnanje premeniti moramo, ako se hočemo izkoptati iz zadreg. Treba se nam je učiti marsikaj, česar se niso učili naši očetje, ker so tudi brez tega lahko živeli; treba je sinu početi marsikaj, na kar še oče njegov ni mislil, ker je lahko izhajal s tem, kar je imel. Nekdanj ni bilo pogorelskih družb ali asekuracij zoper škodo ognja; hišni gospodarji so bili premožniši, les dober kup, kamnje po nič; — sedaj je vse to drugač, in tudi premožnega gospodarja hudo zadene, ako pogori. Nekdanj ni bilo treba hranilnic; ker mu ni ravno treba bilo, da bi bil dnar nakladal na činže; čeravno gospodarstvo z mrtvim dnarjem nikoli ni pametno bilo, saj vendar ni bilo hranilnic tako treba ko sedaj. Zavarovavnice življenja, to je, zavarovati si svoje stare dni pred velikimi skerbmi, ali zavarovati svoji ženi in otrokom po svoji smrti nekoliko dohodkov, so pri nas tudi še vse premalo znane, in tako tudi druge družtva, katerih namen je: pomoč biti

*) Po zagreb. „Gosp. listu“.

temu in unemu. Al prišli bojo časi, ko bomo tudi mi Angleže bolj posnemali, ker bomo čedalje bolj spoznavali, da resničen je pregovor stari: „pomagaj si sam, in Bog ti bo pomagal“ — to je, ne zakopaj svojega uma, ki ti ga je Bog dal, marveč napenjaj vse svoje moči, da spoznaš, kar utegne v prid biti tebi in tvojim ljudem!

Na korist vinorejcom.

Iz Polčan. Vino nam je imeniten pridelek; pa ga tudi ni skoro človeka, ki bi te predrage kapljice rad ne serkal. Žalostni smo tedaj bili, ko nam je slana poparila, kar je topla spomlad že bila zbudila. Mraz je nam ljubo tertico zlo poškodoval. Ostalo je vendar zdravo, kar mraz ni najdel; tako imenovane slepe oči so se obudile, ki nam našo žalost nekoliko tolažijo. Al le grobanje, to je, pomlajeni ters, si ne more pomagati, ker vsak vinorejec vé, da pri grobanju že bolj slabi konec zunaj zemlje ostane, dve do tri oči; ravno tote so največ terpele in pozeble. Zatoraj vinorejci pomagajmo, kjer se še pomagati dá. Mladim tersom odkopajte zemljo do spod pervega očesa; najdlji bote lepo mladicko, ki se pod grudjem terpinči in nas pomoči prosi, ker sama ven ne more. Toti naš mali trud mu bo pomagal k življenju in rodovitnosti. — Kar se tiče žitnega polja, hvala Bogu! vse lepo stoji, posebno po zadnjem snegu; podoba je, da je bil bolj gnoj kot sneg. J. Fr.

Odgovor protivnikom slovenske peticije

Zoper pismo, katero je bilo une dni državnemu ministru v imenu vseh Slovincov podano, ti in uni marsikaj vgovarjajo, na primer, da ta reč gré pred deželni zbor, da se dela proti ustavi, da vabimo s tem ministra, naj bi sam ob sebi dajal (oktroiral) postave itd., — naši bolj iz nevednosti, ktera pa izgovora nima, ali morda tudi iz neke premodrosti, protivniki slovenstva pa samo iz narodne zavisti.

Poslednje učiti bi bilo bob v steno metati.

Unim našim vgovarjavcom pa naj bo rečeno tako: Da se spolni tista prošnja Slovincov, je ali potreba kake nove postave, ali je pa ni potreba. Če k temu ni potreba nove postave, ker morda gré samo za nasledek vodil, izgovorjenih v naši ustavi — ti novi podslombi avstrijskega cesarstva — more, to je očitno, pomagati samo vladarstvo po upravni (administrativni) poti, torej je gotovo, da se v tem primerljivi Slovinci niso mogli obrniti drugam kakor na vladarstvo.

Če je pa potrebna nova postava, mora se najpred preudariti, kako se po ustavi napravljajo nove postave, po čijem nagibu, in pa, ali gré tukaj za deželno ali za državno postavo, — in prosivcem je bilo na voljo, izbrati si za dosego svojega namena eno ali pa drugo pot, kakor jim je bolje kazalo.

Postave se po novem ali tako napravljajo, da jih ministerstvo samo zastopnikom deželnim (pri deželnih postavah) ali državnim (pri državnih postavah) predloži in po pretresu in sklepu zbora deželnega ali državnega cesarju za poterjenje nasvetuje, ali se pa napravljajo tako, da zbor sam od sebe načrt kake postave naredi in sklene in da po tem ministerstvu rečeni sklep s svojimi opombami (in dostikrat tudi s premembami) cesarju za poterjenje predloži. Ministerstvo pa predlaga zboru načerte postav, ker je samo od sebe spoznalo potrebo kake postave, ali ker je od deželnih zborov, ali pa od ljudstva samega s prošnjami pismi ali po časnikih ali kakor si bode zvedilo za željo ljudstva. Če tedaj kdo misli, da zato, ker je v Avstriji nastopilo ustavno vladanje, ni več ustavi primerno, obračati se s prošnjami na ministerstvo, se ravno tako moti, kakor se moti tisti, kateri misli, da kdo, proseč ministerstvo za odpravo kake napake, ktera se brez nove postave od-

praviti ne dá, s tem ministerstvo nagovarja k samolastnemu in neustavnemu izdanju te postave. Če so Slovinci prosili ministerstvo za te in te reči, in če bi za uslišanje te prošnje bila potrebna kaka nova postava, niso s tem hotli, da ministerstvo to postavo proti ustavi samolastno izdá, marveč da po ustavi tako napelje, da pride taista na dan, to je, da jo ono zboru predloži.

Drugo vprašanje pa je: ali gré vpeljanje slovenščine v šole in urede in nje raba pri postavah in oklicih med deželne reči (zastran katerih edino ima deželni zbor polovico postavodajne oblasti) ali pa med državne reči?

En sam pogled v deželno ustavo nam pokaže, da to ne gré med deželne reči; kajti ustava našteva odločno vse deželne reči in znani 4 člani slovenske peticije se jim ne prilegajo. Spadajo torej med državne reči, ki gredo v področje državnega zbora.

Pa če bi rečeni člani tudi spadali med deželne reči, v katerih gré prvi sklep deželnemu zboru, bi še vendar ne bilo protiustavno in celó neprimerno obrniti se na vladarstvo s prošnjo, da ono deželnim zborom, katerih je šest za Slovence, zadevno postavo predloži, in potem cesarju poterjenje nasvetuje, ker bi se ravno po ti poslednji poti ložeje dala napraviti enaka postava za vse Slovence, kakor če bi se v vsakem teh Slovencom po večini neugodnih zborov kak poslanec za njo potegnil.

Res je, da bi se bila ta reč v deželnih zborih lahko sprožila in da bi bil, na primer, kranjski zbor smel prositi za izdaje državnih postav, s katerimi bi se unim željam slovenskega naroda zadostilo, kakor je prosil, postavimo, za izdaje občne postave, ki poslancom neodgovornost zagotavljuje; al ni res, da bi ta reč šla v področje deželnih zborov, ali pa, da bi sedaj neustavno bilo, obrniti se s prošnjo na ministerstvo. Tudi je res, da bi lahko kak poslanec v državnem zboru na Dunaji tako postavo nasvetoval; ali to se še vedno more zgoditi, čeravno je prošnja ministru izročena, marveč se mora zgoditi še toliko laglje, ker mu prošnja služi za priliko in za oporo. — Ker se je nabiranje podpisov bilo začelo že ob času, ko še nihče ni vedil za začetek zborov državnih in deželnih, bilo bi pač malo modro, če bi se prošnja, ktera se pred dano ustavo in po dani ustavi sme ministerstvu izročiti, bila brez privoljenja podpisov kam drugam obrnila ali pa celó zaverila.

O goriški gimnazii.

Iz Gorice 10. maja. Na načrt o goriški gimnazii, katerega sem jez priobčil v 16. listu „Novic“, se je oglasil gosp. T-i na Dunaji ter nam v 18. listu ravno tega časopisa naravnost povedal, da 1) nikakor zadovoljen biti ne more z našim po meni razglašenim načertom, ker se za goriške Slovence premalo tirja; 2) dalje protestira proti moji lastni izreki: „ta načrt bi vsem trem narodom ustregel“; in 3) ker se gosp. T-i nikakor ne vjema z našim načertom, boji se pripasti številu nepoštenih ljudi na mojo pridjano opazko: „ž njim se ujema vsak pošten človek v našem poliglottnem mestu.“ Nazadnje nam gosp. dopisnik tudi razodene svoj načrt zbog učnega jezika na naši gimnazii. Razloči se ta njegov načrt od našega bistveno le v tem, da bi Slovinci in Lahi v zgornji gimnazii v enojnem razredu skupaj za učni jezik imeli slovenski v tem ko smo mi v našem načertu nemški postavili. Le po izpeljavi svojega načerta misli gosp. T-i, bi bilo mogoče se slovenskega jezika popolnoma naučiti.

V vzajemno porazumljenje in pojasnenje pridenem naslednje kratke opazke. Veseli nas v gospodu T-i zapaziti čverstega Slovenca, takega, ki se bo še kedaj za naš narod krepko poganjati znal. Načrt o šolah, ki si ga je narisal, je pač vse hvale vreden, tudi mi se ž njim strinjamo, ker sami dobro spoznamo, da ravno tak bi tudi v